

Tukiviittomakortit varhaiskasvatukseen

päiväkoti Teemulalle

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi

Kevät 2022

Sanna Nironen

Koulutus	Sosionomi AMK	Tiivistelmä
Tekijä	Sanna Nironen	Vuosi 2022
Työn nimi	Tukiviittomakortit varhaiskasvatukseen päiväkotiteemulalle	
Ohjaaja	Mari Korhonen (HAMK)	

Opinnäytetyössä perehdyttiin tukiviittomakorttien käyttöön varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada päiväkotiteemulalle päivittäiseen käyttöön arkea helpottava työkalu. Opiskelija selvitti päiväkotiteemulan henkilöstöltä heidän näkemyksensä tukiviittomista, niiden käytöstä arjessa sekä heidän päiväkotinsa tarpeet. Opinnäytetyön tutkimusvaiheessa pidettiin kolme kahvivarttia, joiden aikana selvitettiin henkilöstön kanssa heidän tarpeensa ja toiveensa tukiviittomakortteihin liittyen.

Tässä tutkimuksessa menetelmänä käytettiin toiminnallista opinnäytetyötä, jota voidaan kutsua kehittämistyöksi tai -toiminnaksi sekä projektityöksi. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessin aikana syntyy produkti eli tuotos. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu keskustelua, palautteen saamista sekä vastaanottamista, prosessin arviointia sekä mahdollista toiminnan uudelleen kehittämistä. Toiminnallisen opinnäytetyön keskeinen sisältö oli tehdä kansio tukiviittomakorteista sekä PDF-tiedosto tukiviittomakorteista. Yhteistyökumppanina toimi Ylen Pikku Kakkonen sekä opiskelijan tytär, joka viittoi tukiviittomat kortteihin.

Päiväkodin henkilöstön kanssa toteutettujen kahvivarttien kyselyistä oli havaittavissa, että henkilöstöllä oli positiivinen näkemys tukiviittomien hyödyistä. Henkilöstö ei ollut käyttänyt tukiviittomia aiemmin ja koki, ettei ole ollut tarvittavaa aikaa tai osaamista tukiviittomien käyttöön aiemmin. Opinnäytetyön tekijä pohti; miten päiväkodin resurssit vaikuttavat tukiviittomien käyttöön arjessa ja miksi tukiviittomia ei ole otettu käyttöön päiväkodin arjessa aiemmin.

Tukiviittomakorttien käyttö arjessa luo lapselle turvallisuutta sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta huolimatta lapsen mahdollisesta erityistarpeesta. Tukiviittomakorttien avulla lapsi saa tukea esimerkiksi siirtymätilanteisiin ja kommunikointiin.

Produkti eli tukiviittomien toiminnallinen kansio sisältää

- 100 kappaletta eri aihealueiden tukiviittomakortteja
- PDF-tiedoston, jossa edellä mainitut tukiviittomakortit ovat sähköisessä muodossa
- PDF-tiedoston, joka sisältää ohjeen tukiviittomavideoita sisältävän nettisivuston käyttöön korttien tukena.

Task name is support sign cards for early childhood kindergarten Teemula. Pilot by Mari Korhonen (HAMK) and Tinttu Helander (kindergarten Teemula). The thesis was acquainted with the use of support sign cards in early childhood education. The aim of the thesis was to make a tool for daily use in kindergarten Teemula. Student find out from the personnel of kindergarten Teemula their views on support signs, their use in everyday life and the needs of their kindergarten. In the study phase of the thesis, three coffee quarters were held during those the personnel made clear what they want and wish related to the support sign cards.

In this study functional thesis was used as a method which can also be called development or activities as well as project work. During the process of the functional thesis, a production arises: that is an output which can, for example be a guide. The functional thesis includes discussion receiving feedback and evaluating the process and possible re-orientation of operations. The key content of this functional thesis was to make a folder of support sign cards as well as a PDF file of Support Referecards. Collaborators of the thesis were YLE Pikku Kakkonen and the students own daughter who signs in the cards. The student's own daughter was also involved in making of the thesis: who referenced the support covenants on cards. It was apparent from the coffee-quarters that personnel had a positive view of the benefits support sign. Personnel had not used support sign before and they felt there has been no time needed and the know-how to use support sign. The author of the thesis was left wondering about how resources affect the use of support signs in everyday life and why support signs have not previously been introduced into day-care.

The use of support sign cards in everyday life creates safety and a sense of belonging to the child despite the child's potential special needs. Support sign cards allow the child to receive support for things like transitional situations and communication.

The functional folder of the produkti, or support quits, contains

- 100 pieces of support sign cards for different subject areas
- PDF file with the aforementioned support reference cards in electronic format
- PDF that contains instructions for using a website with support reference videos as support for cards.

Keywords Support sign, support sign file, early childhood education, development

Pages 27 pages and appendices 4 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimusmenetelmä toiminnallinen opinnäytetyö	2
2.1	Opinnäytetyön tutkimustehtävä.....	3
2.2	Yhteistyökumppani ja aiheen rajausta.....	4
3	Opinnäytetyön tietoperusta.....	5
3.1	Varhaiskasvatuksen tehtävä	5
3.1.1	Lapsen fyysinen kehitys.....	5
3.1.2	Lapsen motorinen kehitys.....	6
3.1.3	Lapsen kognitiivinen kehitys ja sosioemotionaalinen kehitys	7
3.2	Puheen ymmärtäminen ja kielen kehitykselliset häiriöt	8
3.2.1	Puheen ymmärtäminen ja fyysiset haasteet puheen tuottamisessa ..	8
3.2.2	Kielen kehityshäiriöt.....	9
3.2.3	Tukiviittomat puheen ymmärtämisen ja kielen kehityksen tukena ..	10
4	Kehittämistyön lähtökohdat ja toteutus	11
4.1	Kahvivartit henkilöstölle	11
4.2	Tukiviittomakortteihin liittyvä kysely.....	13
4.3	Kahvivarttien ja kyselyn tuottaman aineiston analyysi	14
4.4	Johtopäätökset kahvivarteista	16
5	Opinnäytetyön tuotoksena tukiviittomakortit	17
5.1	Tukiviittomakortit	17
5.2	Ohje tukiviittomakorttien tueksi.....	19
5.3	Tukiviittomakorttien toimintaperiaate	20
5.4	Tukiviittomakorttien hyödyt	20
6	Pohdinta	21
6.1	Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	21
6.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	23
6.3	Tilaaajan palaute.....	23
6.4	Jatkotutkimusideat.....	24

Lähteet.....	25
--------------	----

Liitteet

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Aineistohallintasuunnitelma

1 Johdanto

Miksi minun on vaikeaa rauhoittua? Miksi minun on vaikeaa ottaa ohjeita vastaan? Yritän parhaani, mutta silti en tunne tulevani ymmärretyksi. Olen hyvin hämmentynyt, oloni ei ole turvallinen. Minua jännittää ja jopa välillä hävettää. Äiti herätti aamulla minut jälleen lempeällä tavallaan. Pukeuduin, söin ja lähdimme. Taas olen tässä, minua jännittää. Äiti lähti töihin ja minua jännittää paljon. Mitä jos päiväkodin aikuinen ei tänäänkään ymmärrä minua? Kuka minä olen? Mihin minä kuulun? Mitä minun pitää tehdä toisin, että minut huomataan? Mitä äiti ajattelee minusta?

Tänään hän kuitenkin ymmärsi.

Päiväkodin uudet kortit olivat niin värikkäät ja hienot!

Viittomat toimivat puheen ymmärtämisen ja kielen kehityksen tukena. Tukiviittomia käytettäessä puheesta viitotaan lauseen avainsanat. Ne rytmittävät aikuisen puhetta, tekevät puheesta selkeämpää ja puhenopeudeltaan hitaampaa. Tukiviittomat toimivat lapsen ilmaisukeinona puheen rinnalla tai sitä korvaten, jos puhetta on vielä niukasti.

Lapsen kasvu ja kehitys ovat jatkuva keskustelun aihe sosiaali- ja terveysalalla. Aihe herättää myös ajoittain voimakkaita tunteita eri toimijoissa, kuten työntekijöissä. Lasten arjen haasteisiin kiinnitetään nykypäivänä paljon huomiota. Myös media ottaa asiaan aika ajoin kantaa hyvin kriittisesti. Lapsen ja hänen kehityksensä katsotaan olevan jatkuva kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa keskenään vuorovaikutuksessa ovat fyysinen, motorinen, kognitiivinen ja sosioemotionaalinen kehitys (Mielenterveystalo n.d.)

Olen tehnyt jo usean vuoden ajan töitä erityislasten ja -nuorten kanssa. Näiden vuosien aikana olen tehnyt havaintoja liittyen heidän arkeensa, tarpeisiinsa ja ymmärrykseensä, mikä on ollut innoittamassa tätä toiminnallista opinnäytetyötä. Lisäksi olen käynyt eri työryhmien ja esihenkilöiden kanssa keskustelua arjen haasteiden helpottamisesta erilaisten menetelmien ja ”työkalujen” avulla. Myös erityiskoulut ovat olleet tärkeä osa näitä keskusteluja sekä edelläkävijänä menetelmien hyödyntämisessä lasten arjessa. Tavoitteenani

on luoda tietoisuutta päiväkodin, koulun sekä kodin välille näiden menetelmien hyödyistä toteuttamalla opinnäytetyön tuotoksena tukiviittomakortit päiväkodin arkeen. Kyseessä on tilaustyö Lahden päiväkoti Teemulalle, joka on osa Lahden Diakonialaitosta. Opinnäytetyön yhteistyökumppaneina ovat Ylen Pikku Kakkonen sekä opiskelijan tytär.

Vuonna 1846 Carl Oscar Malm perusti Suomeen ensimmäisen kuurojenkoulun, jossa hänen luomansa viittomakieli muodostui omaksi kielekseen suomalaisten kuurojen keskuudessa. 1800-luvun lopulla viittomakieltä ei pidetty hyväksyttävänä vaan kuuroihin pyrittiin käyttämään oralismia. Oralismi oli puhemetodi, joka tarkoitti, että kuurojen piti oppia puhumaan ilman viittomakieltä. Viittomien käyttö kiellettiin rangaistuksen uhalla, mutta kuurot käyttivät viittomakieltä silti salaa. (Kuulonhuoltoliitto, 2017.)

2 Tutkimusmenetelmä toiminnallinen opinnäytetyö

Tässä tutkimuksessa menetelmänä on käytetty toiminnallista opinnäytetyötä, jota voidaan kutsua myös esimerkiksi kehittämistyöksi tai -toiminnaksi sekä projektityöksi.

Kehittämistoiminnan käsitteen voidaan katsoa sisältävän kehittämisen ideologiset lähtökohdat, kehittämishankkeelle kohdat sekä käsitteistön ja terminä se kertoo kattavasti kaikesta työskentelystä ja kokonaisymmärryksestä, jonka avulla syntyy uusi asia (Salonen, 2013, s. 7.)

Tutkimuksellisen ja toiminnallisen opinnäytetyön välillä on keskeisiä eroja, joista yksi tärkeimmistä on toiminnallisen opinnäytetyön prosessin aikana syntyvä tuotos. Erona näillä kahdella on myös, että toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotokseen tähtäävä kehittävä toiminta edellyttää eri toimijoita työn vaiheissa ja työ etenee yhdessä näiden toimijoiden kanssa. Kehittämistyöhön kuuluu tämän vuoksi keskustelua, palautteen saamista sekä vastaanottamista, prosessin arviointia sekä mahdollista toiminnan uudelleen suuntaamista. (Salonen, 2013, s. 6.)

Kehittämistä pidetään useasti konkreettisina tekoina ja toimintoina, joilla pyritään pääsemään ennalta määritellyyn selkeään tavoitteeseen. Kehittämistoiminnalla voidaan pyrkiä kehittämään toimintatapaa tai kokonaista toimintarakennetta. Kehittäminen voi olla

jatkuvaa tai hankkeena tehtävää. Hankkeeseen kuuluvat määritelty ajallinen jatkumo, asetetut tavoitteet ja niiden seuranta sekä toimintatavat, jolla tavoitteeseen päästään. Jatkuva kehittämistyö voi olla esimerkiksi osa yrityksen perustoimintaa, jota toteutetaan säännöllisin väliajoin. Kehittämisen prosessin onnistumista pystytään arvioimaan tarkastelemalla prosessin lopuksi, kuinka hyvin prosessin alussa asetettuun tavoitteeseen lopulta päästiin. (Toikko & Rantanen, 2009, ss. 14 –15.)

Kehittämistyössä toimijoita ovat ne henkilöt, jotka keskeisesti kuuluvat osaksi työskentelyvaiheita. Työn tekijä on luonnollisesti hankkeen tärkeimpiä toimijoita. Toimijoihin kuuluvat myös ne henkilöt keneltä tietoa kerätään esimerkiksi haastatteluilla. (Salonen, 2013, s. 21). Tässä opinnäytetyössä itseni lisäksi tärkeänä toimijana on työn tilaaja, jonka kanssa koko kehittämistoiminta toteutetaan. Tilaajan toimijat ovat neljän hengen työyhteisö Päiväkoti Teemulassa.

2.1 Opinnäytetyön tutkimustehtävä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön keskeisiä tutkimustehtäviä ovat

- Tuottaa 100 kappaletta tukiviittomakortteja päiväkodin arkeen helpottamaan lasten sekä työntekijöiden arjen yhteistä toimintaa
- Luoda helppo työkalu päiväkodin työryhmälle, koska ajantasainen tietotaito on tukiviittomien käytöstä puutteellinen
- Saada toiminnasta ja vuorovaikutuksesta helpompaa lasten näkökulmasta tilanteissa, joissa heidän on vaikeaa ymmärtää tai ottaa vastaan sanallista ohjausta.

Produkti eli tukiviittomien toiminnallinen kansio sisältää

- 100 kappaletta eri aihealueiden tukiviittomakortteja
- PDF-tiedoston, jossa edellä mainitut tukiviittomakortit ovat sähköisessä muodossa
- PDF-tiedoston, joka sisältää ohjeen tukiviittomavideoita sisältävän nettisivuston käyttöön korttien tukena.

2.2 Yhteistyökumppani ja aiheen raja

Tilaaajana opinnäytetyölle on Lahdessa sijaitseva päiväkotiteemula. Yhteistyökumppaneina tässä opinnäytetyössä toimivat Ylen Pikku Kakkonen sekä opiskelijan tytär.

Aiheen raja on tehty yhteistyössä tilaaajan kanssa ja korttien sisältö on määritelty tilaaajan tarpeiden mukaiseksi. Tarve tukiviittomakorteille ja niiden sisällölle on tilaaajan määrittelemä, kortit on suunniteltu päiväkodin toiminnan tueksi. Tilaaaja on rajannut, että tukiviittomakorttien tarve on suuri perusarjen tilanteissa: leikin sekä ohjatun toiminnan, päivärytmin, siirtymien, kaveritaitojen, tunnetilojen, värien sekä tuen tarpeisiin liittyvän kommunikaation tukena. Yhteistyökumppanina toimivan Pikku Kakkosen tuottamat kommunikaatiokorttien sisällöt ovat lisäksi rajanneet tukiviittomakorttien sisältöä. Pikku Kakkosen kommunikaatiokortteja on käytetty osana tätä opinnäytetyötä, sillä ne ovat visuaalisesti lasta innostavia. Opinnäytetyökorttien sisältö on määrittynyt sen mukaan, millaisia kommunikaatiokortteja Pikku Kakkonen on tuottanut.

Visuaaliset kortit tulostettiin Ylen Pikku Kakkosen materiaalipankista. Tyttären viittomien kuvaukset toteutettiin heti kuvien tulostuksen jälkeen. Pikku Kakkosen kortit sekä tyttären kuvat muokattiin yhteen. Suunnitelmavaiheessa korttien määrä oli 100 kappaletta. Lopulta valmiita kortteja tuli 156 kappaletta. Tukiviittomakortit tulostettiin värillisinä A5-kokoisina. Ne laminoitiin, jotta niiden käyttöikä olisi maksimaalinen.

Kahvivartit ovat tilaaajan kanssa yhteistyössä suunniteltuja hetkiä, joissa tilaaaja sekä opiskelija suunnittelevat yhdessä produktia. Kahvivarteilla rajattiin yhdessä tilaaajan kanssa, mitä Pikku Kakkosen tuottamia kommunikaatiokortteja hyödynnetään opinnäytetyön produktina syntyvissä tukiviittomakorteissa. Kahvivarteissa lisäksi kartoitettiin erilaisia päiväkodin arjen tilanteita sekä suunniteltiin uusia toimintoja, joissa tukiviittomakorteille on käyttöä.

3 Opinnäytetyön tietoperusta

Alaluvuissa käsitellään lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavia osatekijöitä. Lapsen kasvun ja kehityksen tarkastelu on tärkeää, jotta jokaiselle lapselle voidaan taata turvallinen ympäristö kasvaa ja kehittyä. Tässä luvussa käydään läpi eri-ikäkausien vaihteita, miten lapsi kasvaa ja kehittyy fyysisesti, motorisesti ja kognitiivisesti. Tässä luvussa on käsitelty myös kielen kehityksen häiriöitä.

3.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallisesti tuotettava palvelu. Sen tehtävä on tärkeä osa perheiden arkea. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kasvua, kehitystä sekä oppimista kokonaisvaltaisesti. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on hyvin tärkeää. Varhaiskasvatuksen tulee edistää lasten tasa-arvon toteutumista, yhdenvertaisuutta sekä pyrkiä ehkäisemään lasten syrjäytymistä. Sen parissa opittujen tietojen ja taitojen myötä lasten osallisuus vahvistuu sekä aktiivinen toimijuus lisääntyy yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus antaa tukea huoltajille kasvatustyöhön, jonka vuoksi huoltajilla on mahdollista esimerkiksi työskennellä tai opiskella. (Opetushallitus, 2018, ss. 14-15.)

Kuntien velvollisuus on järjestää varhaiskasvatusta tarvittavan laajasti sekä erilaiset toimintamuodot huomioon ottaen. Varhaiskasvatus tulisi järjestää mahdollisimman lähelle palvelun käyttäjiä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa muun muassa päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Lapsella on lain mukaan oikeus varhaiskasvatukseen. Laki koskettaa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa tuotettavaa varhaiskasvatusta. Huoltajalla on oikeus päättää, osallistuuko lapsi varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus, 2018, ss. 14-15.)

3.1.1 Lapsen fyysinen kehitys

Lapsen fyysinen kasvu alkaa jo kohdussa, mutta tässä kappaleessa on perehdytty kehityksen vaiheisiin syntymästä eteenpäin. Fyysistä kasvua voidaan kuvata ikäkausi kerrallaan ja jokaiseen ikäkauteen liittyy erilaisia fyysisiä vaihteita. Myös fyysisen kehityksen osalta on

tärkeää, että lapsella muodostuu kiintymyssuhde huoltajaan ja hänellä on perusturvallinen arki. Fyysisestä kasvusta esimerkkejä ovat:

- 0-1- vuotiaat: Vauva tarvitsee vahvan vuorovaikutussuhteen, jotta hänen kehityksensä turvautuu. Vauva omaa valmiudet vuorovaikutuksen syntymiseen jo heti syntymästä alkaen.
- 1-2-vuotiaat: Lapsella on jo taitoa vaikuttaa ympärillä oleviin asioihin sekä tapahtumiin. Useimmiten lapsi oppii tässä vaiheessa kävelemään, ilmaisemaan itseään sekä hän pystyy tutustumaan itseensä, ympäristöönsä ja läheisiinsä.
- 2-3-vuotiaat: Lapsen käytös on aiempaa rauhallisempaa. Lapsi osaa tarkkailla sekä hän oppii paljon uusia taitoja. Tässä ikävaiheessa lapsi tarvitsee vahvasti aikuisen huolenpitoa ja lapselle tulee asettaa selkeät rajat.
- 3-4-vuotiaat: Tässä ikävaiheessa lapsi on hyvin touhukas ja hänen mielikuvituksensa voi olla ajoittain vilkasta. Leikeissä voi esiintyä varsin voimakkaitakin purkauksia. On tärkeää, että tässä ikävaiheessa aikuinen osaa asettaa selkeät rajat ja tuo leikkiin rauhaa omalla läsnäolollaan.
- 4-5-vuotiaat: Lapsi osaa ottaa huomioon toisia ihmisiä enemmän. Lapsi osaa touhuta itsenäisesti eikä hän tarvitse huomiota jatkuvasti. Aikuisen tulee rohkaista ja tukea lasta itsenäiseen leikkiin sekä sosiaalisiin taitoihin. Lapselle tulee edelleen asettaa rajoja, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Rajat tuovat lapselle myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta.
- 5-6-vuotiaat: Lapsen taidot ovat monessa touhussa ja tekemisessä hyvin itsenäisiä. Hänen olemuksensa voi olla ajoittain rauhaton sekä tunnetilat voivat vaihdella. Vaikka lapsi on jo fyysisesti kasvanut, hän tarvitsee vahvaa tukea ja ohjausta sekä hellyyttä päivittäin. Aikuisen tulee muistaa, että lasta tulee kannustaa sekä rohkaista itsensä ylittämiseen. (MLL, 2021.)

3.1.2 Lapsen motorinen kehitys

Motorinen kehitys tarkoittaa koko elämän ajan tapahtuvaa prosessia, jonka aikana ihminen oppii motorisia taitoja. Kasvaessaan lapsi oppii erilaisia liikunnan muotoja sekä taitoja.

Samalla hermolihaskärjestelmä alkaa kehittyä ja suhteet eri kehon osissa muuttuvat.
(Innostun liikkumaan n.d.)

Motorinen kehitys tarkoittaa aikaan saatua tietoista toimintaa lihaksissa eli tahdonalaista toimintaa. Tähän kaikkeen sisältyy havaitseminen, suunnittelu ja motivaatio. Ikävuodet 2–7 ovat erittäin tärkeää aikaa yleistaitojen, motoristen perustaitojen kehityksen sekä oppimisen kannalta. Motorisen kehityksen mahdollistaa luuston, hermoston ja lihaksiston yhteistoiminta tällöin kehitys tapahtuu aina vauvan reflekseistä suuriin liikkeisiin sekä kehon ääriösiin. Motorisen kehityksen vaiheita ovat: refleksitoimintojen vaihe, alkeellisten taitojen omaksumisen vaihe, motoristen perustaitojen omaksumisen vaihe, erikoistuneiden liikkeiden vaihe ja omaksuttujen taitojen hyödyntämisen vaihe. (Innostun liikkumaan n.d.)

3.1.3 Lapsen kognitiivinen kehitys ja sosioemotionaalinen kehitys

Kognitiivinen kehitys tarkoittaa kykyjen ja kapasiteetin kasvua. Se sisältää tiedonkäsittelyn, älykkyyden ja kielen, ongelmaratkaisu- ja päättelytaitojen kehityksen sekä oppimisen ja muistin muutokset ikätasoisesti. (Numminen & Sokka, 2009, 228.)

Kognitiivinen toiminto tarkoittaa ajatteluun liittyvien toimintojen ja kykyjen muodostamaa kokonaisuutta. Tämä sisältää havaitsemisen, tarkkaavaisuuden, itsesäätelyn, muistitoiminnot, oppimiskyvyn ja kielellisen kyvyn. Kehittämisenopeudessa voi yksilöllisesti olla suuriakin eroja, joihin vaikuttavat perintötekijät ja kehitysympäristö. Kielellisten kykyjen kehittymisen mahdollistaa normaali vuorovaikutus ja kielen avulla tapahtuva ajattelu mahdollistaa oppimisen, joka auttaa jäsentämään ympärillä olevaa maailmaa. (Pentikäinen, n.d.)

Sosioemotionaalisiin taitoihin kuuluvat muun muassa kuunteleminen, erimielisyyksien ratkaisu, sääntöjen noudattaminen sekä auttaminen. Tämä tapahtuu lapsen temperamentissa, varhaisissa kiintymyssuhteissa ja muissa ihmissuhteissa sekä tunnekokemuksissa. Lapsen minäkuvan ja sisäisen maailmaan liittyvä kehitys on osa sosioemotionaalista kehitystä. Sosioemotionaalinen kehitys on yksilöllistä käyttäytymistä ja

säätelyä toiminnoissa sekä vuorovaikutussuhteissa. Sosioemotionaalisen kehityksen liittyy sekä fyysinen, että kognitiivinen kehitys. (Psykologiliitto, 2017.)

3.2 Puheen ymmärtäminen ja kielen kehitykselliset häiriöt

Kielen ja puheen kehityksen pohja luodaan varhaisella vuorovaikutuksella yleensä äidin kanssa. Huoltajan kanssa luotu varhainen vuorovaikutus luo perustan opittavalle kielelle. Kehittyvän kielen osia ovat kuuloerottelun kehittyminen, äänteiden tunnistaminen ja tuottaminen, sanojen ymmärtäminen, puherytmin tunnistaminen sekä kyky liittää sanoja laajemmiksi ilmaisuiksi. Puheen ja kielenkehityksen perustan tukena toimivat pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa sekä erityisopetuksessa. (Merikoski & Pihlaja, 2019.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on laadittu kielen kehityksen osa-alueet: vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus. Kielen ja puheen kehitykseen vaikuttavat esimerkiksi sadut, tarinat, lorut, keskustelut ja muut päiväkodin toiminnot. (Merikoski & Pihlaja, 2019.)

Kielihäiriö tarkoittaa kommunikoinnin kyvyttömyyttä kielen välityksellä sekä vaikeuksia käyttää kieltä oppimisen välineenä. Kielihäiriöön liitetään usein sosiaalisia, emotionaalisia sekä koulunmenestykseen liittyviä ongelmia. (Korpilahti, 2015, s. 40.) Viivästynyt kielenkehitys tarkoittaa lapsen kommunikaatiotaitojen kehitysrytmin hidastumista sekä kielen välityksellä tapahtuvan oppimisen häiriötä. Poikkeava kielenkehitys tarkoittaa erityisvaikeutta, jolle on luonteenomaista suuri ero kielellisten ja ei-kielellisten taitojen välillä. (Korpilahti, 2015, ss. 44–45.)

3.2.1 Puheen ymmärtäminen ja fyysiset haasteet puheen tuottamisessa

Puheen ymmärtämisen ongelmat näkyvät esimerkiksi syrjään vetäytymisenä, erityisenä vilkkautena tai impulsiivisuutena. Lapsi ei ymmärrä kuulemaansa puhetta tai ymmärtää puhetta alemman ikäluokan mukaisesti. Lapsen käytös voi vaikuttaa jopa uhmakkaalta ohjeiden tottelemattomuuden takia, mutta todellisuudessa lapsi ei ymmärrä saamiaan

ohjeita. Lapsi ei välttämättä pääse ikätoverien kanssa samaan leikkiin, sillä ei ymmärrä leikin ohjeita. (Siun sote, n.d.)

Uusien asioiden opettelu, esimerkiksi värien opettelu voi olla vaikeaa. Lievemmat puheen ymmärtämisongelmat voivat tulla esiin vasta kouluiässä. Lapsi voi esimerkiksi oppia lukemaan, mutta ei sisäistämään lukemaansa. (Haukilehto, 2021.) Puheen ymmärtämisen tukemiseksi on erilaisia keinoja, kuten ohjeiden pilkkominen ja yksinkertaistaminen, tukiviittomat, nimeäminen, yhteinen arjen puuhastelu, puheen hidastaminen ja tauottaminen. Myös kuvakirjojen katselu ja keskustelunomainen lukeminen tukevat puheen ymmärtämistä. (Puheenymmärtämisen tukeminen, n.d.)

3.2.2 Kielen kehityshäiriöt

Dysfasia on puheen tuottamisen tai ymmärtämisen häiriö, joka ei ole selitettävissä vammalla, puhe-elimen rakenteellisilla häiriöillä, kehitysvammalla, psyykkisillä häiriöillä eikä ympäristödeprivaatiolla, jolla tarkoitetaan sitä, että lapsen kognitiivisessa kehityksessä eikä kasvuympäristössä ole puutteita. Puheentuottamisen, puheen ymmärtämisen sekä lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus on suuri osa dysfasiaa. Usein dysfasiaan saadaan varmennus vasta, kun huomataan nämä oppimisen vaikeudet. Lievässä dysfasiassa on mahdollista, että vain käsitteidenoppiminen on vaikeutunut leikki-iässä. (Tolvanen, 2006, s. 101.)

Dysartria on nimitys puhehäiriöille, jotka johtuvat puhemekanismin lihaskontrollin häiriöstä. Sen aiheuttamille kommunikoinnin ongelmille on syynä keskus- tai ääreishermoston vaurio eli puhelihaksiston halvaus, heikkous tai väärä koordinaatio. Synnynnäisessä dysartriassa vamma vaikeuttaa puheen neutraalisen säätelyn oppimista. Dysartria jaetaan veltttoon, spastiseen, ataktiseen, hypokineettiseen ja hyperkineettiseen tyyppiin sekä sekamuotoiseen dysartriaan. (Tolvanen, 2006, s. 101.)

Änkytys määritellään puheen äänteiden, tavujen tai sanojen toistumisena. Änkytys voi olla myöskin usein toistuvaa takeltelua ja puheen rytmin särkeystä taukojen muodossa.

Änkytyksessä puheen äänteet ns. juuttuvat toisiinsa. Änkytys voi olla kehityksellistä tai neurogeenistä. (Ström & Lempinen, 2006, s. 192.)

Sokellus määritellään nopeana puheena, jossa ei ole toistoa tai takeltelua, mutta sen ymmärrettävyys on heikentynyt. Tällöin puhe on säännötöntä sekä rytmitöntä. Sokellukseen kuuluu ilmausten purkautuminen, joiden sanamuodot ovat usein virheellisiä. Tyypillistä on, että äänteet sulautuvat toisiinsa siten, että puhe on vaikeaselkoista (Ström & Lempinen, 2006, s. 192.)

Äännevirheet voivat olla äänteiden puuttumista, korvautumista sekä niiden vääristymiä. Myös ylimääräiset äänteet ovat mahdollisia, mutta harvinaisia. Äännevirheiden on myös mahdollista johtua ääntöelimien virheellisestä sijoituksesta, liikkeiden ajoituksen, suunnan tai nopeuden epätarkkuudesta tai näiden yhteistoiminnan häiriöistä. Ääntöelimiä ovat huulet, kieli, suulaki ja kurkunpää. Äännevirheet voidaan jakaa foneettisiin ja foneemisiin häiriöihin. (Korpinen & Nasretidin, 2006, ss. 64–66.)

3.2.3 Tukiviittomat puheen ymmärtämisen ja kielen kehityksen tukena

Viittomat toimivat puheen ymmärtämisen ja kielen kehityksen tukena. Tukiviittomia käytettäessä puheesta viitotaan lauseen avainsanat. Ne rytmittävät aikuisen puhetta, tekevät puheesta selkeämpää ja puhenopeudeltaan hitaampaa. Ne toimivat lapsen ilmaisukeinona puheen rinnalla tai sitä korvaten, jos puhetta on vielä niukasti. Ne voivat myös auttaa selkiyttämään lapsen puhetta. Tukiviittomilla ei tarkoiteta viittomakieltä. Ne eivät estä oppimista tai puheen lisääntymistä. Niiden avulla sanojen ja puheen omaksuminen helpottuvat. (Aivoliitto, 2022.)

Tukiviittomien oppimisessa on pitkälti kyse samasta kuin puhuttujen sanojen oppimisessa: Ensimmäiset lapsen oppimat tukiviittomat ovat sellaisia, jotka toistuvat usein ja jotka ovat hänelle tärkeitä, hyödyllisiä tai muuten mukavia. Lapsi voi omaksua viittomia arjessa, jos aikuiset niitä mallintavat. Lapselta ei kuitenkaan vaadita, että hän itse käyttää viittomia; tärkeintä on, että aikuinen antaa mallin. Tukiviittomia ei varsinaisesti opita vaan ne omaksutaan parhaiten arjen vuorovaikutustilanteissa (Aivoliitto, 2022.)

4 Kehittämistyön lähtökohdat ja toteutus

Tässä luvussa käsitellään asioita, jotka ovat innoittaneet minua tekemään tämän opinnäytetyön ja produktin. Lähtökohtana työlle on puhtaasti olleet omat havaintojeni ja kokemuksieni liittyen tukiviittomakorttien tarpeeseen ja niiden hyötyihin varhaiskasvatuksessa. Toteutus on alkanut oman työharjoitteluni kautta ja päiväkodin henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Toteutus aloitettiin tilaajan tuodessa esiin tukiviittomakorttien tarpeen, sen jälkeen määriteltiin tavoitteet, sitten laadittiin suunnitelma, jonka jälkeen allekirjoitettiin opinnäytetyösopimus, haettiin tutkimuslupa kahvivarttien toteuttamiseen sekä yhteistyökumppani Yle Pikku Kakkosen visuaalisten korttien käyttöön. Suunnitteluvaiheen jälkeen aloitettiin produktin tuottaminen. Tuottaminen aloitettiin kuvien tulostamisella sekä tyttären viittomien kuvaamisella ja tiedostojen saatamisella yhteen. Viimeisenä vaiheena oli opiskelijan järjestämä tilaisuus, jossa tilaajalle opastettiin tukiviittomakorttien käyttö.

4.1 Kahvivartit henkilöstölle

Kahvivartit pitivät sisällään avointa keskustelua esihenkilön, työryhmän ja opiskelijan välillä. Opiskelija toi esille omia ajatuksiaan sekä kokemuksiaan tukiviittomakorteista ja niiden käyttämisestä arjen työssä. Opiskelija rohkaisi työryhmää esittämään hänelle kysymyksiä hyvin laajasti tukiviittomiin ja niiden käyttöön liittyen.

1. Kahvivartti

Ensimmäisellä kahvivartilla opiskelija esitteli opinnäytetyön tutkimuskysymykset esihenkilölle ja työryhmälle. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat

- Mitä varhaiskasvatuksen henkilöstö kertoo tukiviittomien käytöstä lasten kanssa?
- Mitä tukea/ohjausta henkilöstö kaipaa tukiviittomien käyttöön arjessa?

Lisäksi kävimme läpi millaisia elementtejä korttien olisi hyvä sisältää (tekstiä, kuvia ym.)

Lisäksi opiskelija esitteli yhteistyökumppanin Ylen Pikku Kakkosen, joka oli tuottanut

värikkäät kommunikaatiokortit. Opiskelijan tyttären osallistuminen opinnäytetyöhön oli yksi keskustelun aiheista. Näiden keskustelujen ja muistiinpanojen pohjalta opiskelija aloitti korttien suunnittelemisen.

2. Kahvivartti

Seuraavassa kahvivarttikeskustelussa kävimme läpi esihenkilön ja työryhmän tarpeet tukiviittomakorttien käyttöön päiväkodin arjessa sekä mitä tukea tukiviittomakorttien käytön opastukseen kaivataan. Tässä vaiheessa opiskelija oli esitellyt alustavan korttien suunnitelman ja työryhmällä oli mahdollisuus antaa palautetta ja ajatuksia/ehdotuksia lopulliseen tuotteeseen. Lisäksi opiskelija ohjeisti korttien käytön mahdollisuuksia.

3. Kahvivartti

Kolmannessa kahvivartissa esihenkilö ja työryhmä saivat osan valmiista korteista arvioitavaksi ja koekäyttöön. Tässä vaiheessa kortteihin oli vielä mahdollista tehdä muutoksia. Lopullisen palautteen opiskelija sai opinnäytetyön ollessa täysin valmis. Opinnäytetyön valmistuminen tarkoitti samalla, että päiväkotia sai kortit sekä pdf-tiedoston korteista virallisesti valmiina käyttöönsä. Ennen virallista käyttöönottoa opiskelija kävi vielä korttien sisällön läpi yhdessä esihenkilön ja työryhmän kanssa. Palautehetkiä ei työn teon aikana erikseen sovittu, sillä tilaaja ja opiskelija olivat jatkuvasti vuorovaikutuksessa työn edetessä. Ajatuksien sekä ideoiden vaihtoa tapahtui koko prosessin ajan aktiivisessa vuorovaikutuksessa sekä sähköpostilla ja Microsoft Teams-kokousten välityksellä.

Jokaiselle kahvivartille oli kutsuttu esihenkilö sekä yksi varhaiskasvatuksen opettaja sekä kaksi lastenhoitajaa. Heidän kanssaan käytiin keskustelua tukiviittomista. Opiskelija esitti työryhmälle kysymyksiä ja teki keskustelujen perusteella muistiinpanoja. Muistiinpanojen avulla opiskelija sai vastaukset tutkimuskysymyksiinsä.

- Oletko aiemmin käyttänyt tukiviittomia lasten kanssa työskennellessä?
- Miten koet arjessa tukiviittomien käytön?
- Mikä tukiviittomien käytössä on haastavaa?
- Mitä tukea tarvitset tukiviittomien käyttöön?

4.2 Tukiviittomakortteihin liittyvä kysely

Opiskelija ja tilaaja kävivät kahvivarteilla avointa vuorovaikutuksellista keskustelua tukiviittomakortteihin liittyen. Lisäksi opiskelija oli tehnyt kahvivarteille erillisen kyselylomakkeen. Lomakkeen kysymysten avulla opiskelija selvitti henkilökunnan käyttökokemuksia tukiviittomakorteista. Myös henkilökunnan tarpeet ja toiveet tukiviittomakortteihin selvitettiin kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake antoi opiskelijalle selkeän kuvan siitä, mitä päiväkodin henkilökunta tukiviittomakorteilta toivoo ja näin ollen prosessia oli helppo viedä eteenpäin. Seuraavaksi on nähtävillä kahvivarttien kyselyt.

Oletko aiemmin käyttänyt tukiviittomia lasten kanssa työskennellessä?

- Olen, siirtymätilanteiden tukena sekä lorutellessa ja lauluhetkillä
- En juurikaan
- Joskus jossain laulussa on käytetty tukiviittomia
- Erittäin satunnaisesti, hyvin vähän
- En ole

Miten koet arjessa tukiviittomien käytön?

- Haluaisin kokea hyödylliseksi, mutta en ole käyttänyt, kun en ole osannut
- Uskon menetelmään
- Varmasti arvokas lisä vuorovaikutuksessa lasten kanssa
- Kiva ja lapsia kiinnostava työväline, mutta työläs saada päivittäiseen aktiivikäyttöön
- Voivat tehostaa kommunikaatiota, kunhan ensin on sisäistänyt niiden käytön, jopa kuvia kätevämpää

Mikä tukiviittomien käytössä on haastavaa?

- Työajalla erittäin rajallisesti aikaa opetella viittomia, vapaa-aikaa ei kiinnosta siihen käyttää
- Opinko tekemään tukiviittomat oikein?
- Jääkö tukiviittomat tekemättä, jos koen, etten osaa tehdä niitä oikein?
- Ei ole taitoja
- Rohkeutta ja viisautta puuttuu
- Niiden opettelu ensi alkuun

Mitä tukea tarvitset tukiviittomien käyttöön?

- Ehkä vähän mallia ja esimerkkejä
- Hyvät kuvat
- Valmiin aloituksen esim. loru, laulu, pieni satu -> tässä kohdassa viitot näin
- Aikaa, rauhassa tukiviittomien opettelua
- Kuvia, videoita
- Joku opettaa kädestä pitäen
- Helpon menetelmän, jolla opettaa viittomia, työyhteisön yhteinen motivaatio aiheeseen

4.3 Kahvivarttien ja kyselyn tuottaman aineiston analyysi

Aineiston analysointi tapahtui aineistolähtöisen sisällönanalyysin perusteella.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jolla saadaan vastauksia esimerkiksi

kysymyksiin: Millainen? Miksi? Analyysimenetelmällä on tarkoitus saada mahdollisimman tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sen avulla voidaan analysoida nähtyjä, kuultuja sekä kirjoitettuja dokumentteja. Esimerkiksi puhetta, keskusteluja, haastatteluja ja raportteja.

Dokumenttien sisältö avataan lopuksi sanalliseen muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, s. 103)

Analysoin aineistoa sisällönanalyysin kolmivaiheisen prosessin kautta.

Ensimmäisenä pelkistin aineiston, eli karsin epäolennaisen tiedon pois. Tämän jälkeen

ryhmittelin aineiston. Etsin aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Lopuksi

tulkitsin aineistosta saatua tietoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 108-111). Opiskelija analysoi

aineiston huolellisesti käymällä sen läpi useaan kertaan, jonka jälkeen opiskelija tiivisti sen. Aineiston analysoinnista tuli opiskelijalle uusia näkökulmia, kuten henkilöstön innostus uuden oppimiseen.

Taulukossa 1 esitellään kahvivarttien pelkistetyt ilmaukset alaluokkineen.

Taulukko 1. Kahvivarttien vastaukset henkilöstöltä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
• En ole käyttänyt • Lauluissa ollut käytössä tukiviittomia • Satunnaisesti	Oletko käyttänyt
• Arvokas vuorovaikutuksessa • Hyvä menetelmä • Hyödyllinen • Kommunikaation tehostaminen	Tukiviittomien käyttö arjessa
• Rajallinen aika • Osaanko käyttää oikein • Puutteelliset taidot • Tukiviittomien käytön haasteet • Rohkeus • Opettelu aluksi	Haasteet

• Malleja, esimerkkejä • Kuvat, videot • Helpon menetelmän • Aikaa, rauhaa • Loru, leikit, laulut	Mitä tukea tarvitset tukiviittomien käyttöön
---	--

4.4 Johtopäätökset kahvivarteista

Opinnäytetyön tutkimuskysymysten avulla oli tarkoitus ottaa selvää seuraavista asioista:

- Miten varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat tukiviittomien käytön arjessa?
- Olivatko työntekijät aiemmin käyttäneet tukiviittomia lasten kanssa?
- Miten työntekijät kokevat tukiviittomien käytön?
- Onko tukiviittomien käytössä mahdollisesti haasteita?
- Tarvitsevatko he tukiviittomien käyttöön tukea?

Kahvivartit toteutuivat suunnitellusti kolme kertaa. Niiden aikana kävimme avointa vuorovaikutuksellista keskustelua tukiviittomiin liittyen. Kahvivarttien aikana työntekijät vastasivat myös kirjallisesti heille esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Työntekijöitä työyhteisössä oli neljä, jokainen heistä osallistui kyselyyn. Työntekijät kokivat erilliselle paperille kootut kysymykset positiivisena asiana. Heidän kertomansa mukaan paperinen kysely vielä syvensi omia ajatuksia tukiviittomien käytöstä ja niiden hyödyistä sekä tarpeellisuudesta arjessa.

Vastauksissa oli yhtäläisyytenä, että tukiviittomia oli käytetty hyvin vähän. Työntekijöiden positiivinen ajattelu tukiviittomien hyödyistä arjessa antoi lisää innostusta opinnäytetyön tekemiseen. Vastauksissa oli positiivisia asioita esimerkiksi seuraavat: visuaalisen kommunikoinnin tukeminen, kuvien kuuluminen kaikille sekä kaikilla oleva tieto kuvien käytöstä ja siitä, miksi kuvia tulisi käyttää. Konkreettisesti tukiviittomia oli käyttänyt yksi työntekijä.

Tukiviittomien käyttö koettiin haastavaksi esimerkiksi puutteellisten taitojen sekä työaikana aiheeseen perehtymiseen olevan rajallisen ajan takia. Vastauksissa oli tuotu esiin lapsilähtöinen kiinnostus visuaalisiin elementteihin kommunikoinnin tukena. Tukiviittomien käyttöön toivottiin työyhteisön yhteistä motivaatiota sekä vahvaa opastusta niiden käyttöön ottamisessa, konkreettisia esimerkkejä, kuten lorut, leikit ja laulut.

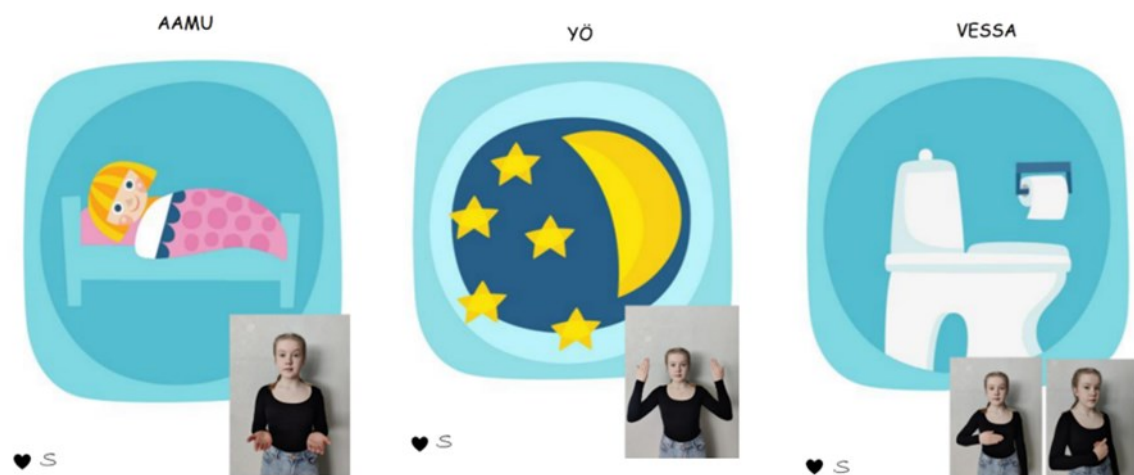
Opiskelija jäi miettimään, kuinka resurssit vaikuttavat tukiviittomien käyttöön arjessa.

Opinnäytetyön tekijä mietti, että tukiviittomien käytön haasteista resursseihin liittyen olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus. Opinnäytetyön tekijä jäi myös pohtimaan, miksei tukiviittomia ei ole aiemmin otettu käyttöön päiväkodin arkeen.

5 Opinnäytetyön tuotoksena tukiviittomakortit

5.1 Tukiviittomakortit

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyvät tukiviittomakortit tilaajan eli päiväkodi Teemulan käyttöön. Tukiviittomakorttien tekijänoikeudet sekä produkti on toimitettu tilaajan käyttöön. Valmista produktia ei tallenneta Theseukseen. Kuvassa 1 on kolme esimerkkiä tukiviittomakorteista. Kuvan viittomat tarkoittavat vuorokauden aikoja sekä arjen perustoimintoja.

Kuva 1. Esimerkkejä opinnäytetyön tuotoksena syntyneistä tukiviittomakorteista

Lopullisessa työssä kortteja on yhteensä 156 kappaletta ja ne ovat jaettu seuraavien ryhmien mukaisesti:

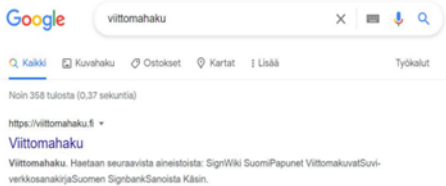
- Satuhahmot
- Hedelmät ja marjat
- Päivärytmi
- Keittiö
- Kodin asioita ja ruokia
- Vuodenajat
- Pukeutuminen
- Värit
- Kotona
- Eläimet
- Tunnetilat
- Leikit
- Viikonpäivät
- Sää
- Ohjattu toiminta
- Keho
- Perhe
- Kuukaudet
- Harrastukset
- Kaveritaidot

5.2 Ohje tukiviittomakorttien tueksi

Kuva 2. Ohessa kuvallinen ohje tukiviittomakorttien käytön tueksi.

Viittomahaku.fi on suomalainen viittomavideoiden ja -kuvien arkisto. Viittomahaun kautta on mahdollista hakea kuvia ja videoita mm. oman viittomisen tueksi ja viittomahaku hyödyntää tuloksissaan useiden eri nettisivujen sisältöä. Viittomahaun kautta on mahdollista löytää mm. Papunetin sekä Suvi-verkkosanakirjan tuottamia aineistoja. Tässä ohjeessa on käyty lyhyesti, kuinka Viittomahaku.fi:n sivuille pääsee ja kuinka sitä käytetään.

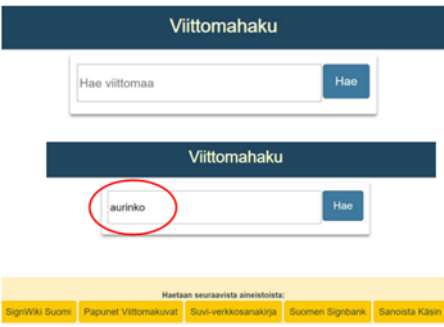
VAIHE 1. Kirjoita Googlen hakukenttään "viittomahaku" ja valitse ensimmäinen osuma.

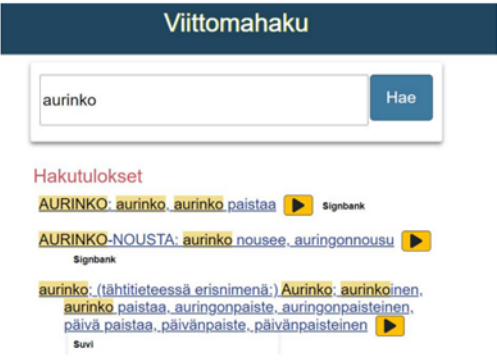
HUOM! Googlettamalla "viittomahaku" selain tarjoaa myös muita arkistoja, kuten Suvi-verkkosanakirjan, mutta Viittomahaku.fi:n sivulle on koottu useiden arkistojen sisältö.

VAIHE 3. Sivusto antaa valitsemallasi hakusanalla useita eri aiheeseen liittyviä vaihtoehtoja. Haku antaa yleensä ensimmäisenä pelkän valitun sanan viittoman.

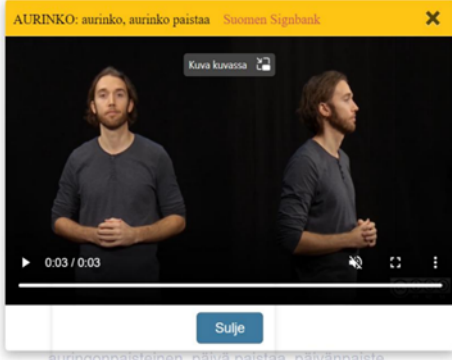
VAIHE 2. Kirjoita avautuvaan hakukenttään haluamasi sana. Alareunasta on mahdollista nähdä arkistot, joista viittomahaku etsii tuloksia.

VAIHE 4. Merkistä avautuu ikkuna, jossa on lyhyt video, kuinka sana tulisi viittoa oikein. Videon voi katsoa niin monta kertaa kuin tarve vaatii.

HUOM! Sanat, joiden lopussa on tarkoittaa, että viittomasta on saatavilla video. Painamalla kuvaketta videon voi katsoa.

5.3 Tukiviittomakorttien toimintaperiaate

Toimintaperiaate tämän opinnäytetyön produktissa eli tukiviittomakorteissa on mallista oppiminen. Lapsi oppii päiväkodin henkilöstön esimerkistä ja siten tukiviittomat tulevat säännölliseen käyttöön osaksi päiväkodin arkea.

Mikäli lapsin äidinkieli ei ole vielä kehittynyt, tukiviittomien avulla saadaan arjesta sujuvampaa sekä vahvistetaan lapsen turvallisuuden tunnetta. On tärkeää, että päiväkodin henkilöstöllä on tarvittava tieto ja taito käyttää tukiviittomia. Tukiviittomien tulisi olla visuaalisesti lasta innostavia, jotta niiden käytön hyötysuhde olisi mahdollisimman maksimaalinen arjessa. Tukiviittomien käyttöönotto tulisi tapahtua siten, että lapsi oppii aikuiselta mallintamalla huomatessaan tukiviittomien käytön hyödyt. (Launonen, 2015.)

Opinnäytetyön tekijä kävi henkilöstön kanssa läpi tukiviittomakansion materiaalit sekä opasti henkilöstöä käyttämään kortteja. Lisäksi tutustuimme verkkosivuun, jonka tarkoituksena on tukea tukiviittomakorttien käyttöä. (Ks. Liite 2).

5.4 Tukiviittomakorttien hyödyt

Tukiviittomakorteista on käytännön kokemusten perusteella hyötyä arjen erilaisissa tilanteissa. Lapsen käyttäessä tukiviittomia hänen on mahdollista leikitellä ja ilmaista itseään tukiviittomien avulla. Lapsi oppii myös käsien vuorovaikutukselliseen käyttöön. Oman vuoron merkityksen ymmärtäminen lisääntyy. Tukiviittomat ovat osana lapsen kielen kehitystä tarvittavan ajan ja mahdollisesti koko loppuelämän. Tukiviittomien hyötynä on myös lapsen tasa-arvoisuus ryhmässä. Samalla lapsen yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyy. (Launonen, 2015.)

Oman työni ja kokemukseni kautta olen saanut vahvaa positiivista näkemystä ja kokemusta tukiviittomakorttien käytöstä. Olen havainnut, että korttien käyttö on helpottanut lapsia käsittelemään muun muassa tunnetiloja. Korttien avulla esimerkiksi siirtymätilanteet ovat olleet helpompia. Tukiviittomakortit ovat olleet apuna myös ennakoinnissa. Korttien avulla olen voinut selventää lapselle, mitä seuraavaksi tapahtuu, esimerkiksi: ensin syödään

(näytetään ruokakuva) sitten mennään ulos (näytetään ulkoilukuva). Lisäksi olen omassa työssäni rakentanut tukiviittomakorteilla päivärytmejä ja viikko-ohjelmia. Toiminta on ollut lapsen kannalta turvallista sekä pysyvää ja malli on ollut strukturoitu.

6 Pohdinta

Tässä luvussa tarkastelen opinnäytetyön prosessia ja sen eri vaiheita.

6.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Tämä opinnäytetyö oli toiminnallinen ja sen tuotoksena syntyi valmis produkti eli tukiviittomakortit. Opinnäytetyön tekemisestä vaihdettiin ajatuksia jo opiskelijan työharjoittelun aikana. Virallinen suunnittelu aloitettiin yhdessä päiväkotiteemulan henkilöstön kanssa. Tilaaja toi esiin tarpeensa tukiviittomakorteille. Ensimmäisessä vaiheessa määriteltiin tavoitteet. Päättävänä oli tuottaa 100 kappaletta tukiviittomakortteja yhteistyössä Ylen Pikku Kakkosen kanssa.

Tukiviittomakorttien avulla oli tavoitteena luoda arkea helpottava työkalu päiväkodille. Suunnitteluvaiheessa työn toteutumista varten laadittiin suunnitelma. Päiväkotiteemulan esihenkilö Tinttu Helanderin kanssa allekirjoitettiin opinnäytetyösopimus. Tutkimuslupa kahvivarttien toteuttamiseen henkilöstön kanssa haettiin myös esihenkilö Tinttu Helanderilta. Ylen Pikku Kakkosen visuaalisten korttien käyttöä varten haettiin lupa vastaavalta tuottajalta. Opiskelijan tytär osallistui korttien tekemiseen viittomalla kuvat omilla käsillään. Tyttären toiselta huoltajalta saatiin lupa opinnäytetyön tekoprosessin osallistumiseen kirjallisesti tekstiviestillä.

Suunnitteluvaiheessa laadittiin henkilöstölle saatekirje (Liite 1.) sekä tutkimuskysymykset koottiin paperille kahvivartteja varten. Kahvivartteja pidettiin suunnitellusti kolme kertaa. Kahvivarttien aikana henkilöstön kanssa käytiin avointa keskustelua sekä jaettiin kysymykset, joihin henkilöstö vastasi itsenäisesti. Vastaukset analysoitiin laittamalla alkuperäisilmaukset paperille. Tämän jälkeen tutkimustulokset pelkistettiin sekä jaettiin alaluokkiin. Analyysivaiheen jälkeen alkoi tukiviittomakorttien työstäminen.

Valmiiden tukiviittomakorttien esittelystä sekä niiden käyttöopastuksesta vastasi opiskelija. Opiskelijan tytär osallistui myös korttien käyttöopastukseen päiväkodilla viittomalla henkilöstölle korttien kuvia. Henkilöstö sai tarvittavan ajan tukiviittomakorttien käyttöön sekä opastukseen. Valmiit tukiviittomakortit, PDF-tiedosto sekä ohjeet tukiviittomakorttien käytön tueksi lähetettiin koko henkilöstölle arvioitavaksi. Arvioinnin toteutumisesta sekä arvioinnin aikatauluista vastasi esihenkilö Tinttu Helander.

Mielestäni opinnäytetyön aihe oli hyvin mielenkiintoinen ja tärkeä. Oman tyttären osallistuminen työn tekemiseen antoi lisää innostusta. Lisäksi halusin itse oppia uusia tukiviittomia sekä kehittää niiden käyttöä varhaiskasvatuksessa. Projektin aikana omat taidot tukiviittomien käytöstä saivat vahvistusta sekä rohkaistuini käyttämään nopeasti uusia ja minulle ei niin tuttuja kortteja. Sosiaalisten taitojen, vuorovaikutuksen lisääminen sekä tunnetilojen käsittely saivat vahvistusta tukiviittomakorttien avulla. Kahvivarttien aikana käydyt keskustelut päiväkodin tarpeista toivat vahvan tunteen yhdessä tekemisestä. Sen myötä projektia oli helppo viedä suunnitelmallisesti eteenpäin.

Projektissa esiintyneet haasteet esiintyivät liittyivät ajan puutteeseen. Arjen muuttuvat tilanteet vaikuttivat myös projektiin. Resurssien eli henkilöstön puutteen vuoksi aikatauluihin jouduttiin tekemään akuutisti muutoksia. Henkilöstön positiivisuus ja kannustaminen auttoivat paljon projektissa.

Projektin aiheen rajausta onnistui mielestäni hyvin, ja tämän vuoksi sain tuotettua päiväkodille juuri heidän tarpeisiinsa sopivat tukiviittomakortit. Oma innostus aihetta kohtaan toi projektin tekemiseen mielekkyyttä.

Tämä projekti oli opiskelijalle hyvin tärkeä. Opiskelija sai perehtyä varhaiskasvatukseen, joka oli opiskelijalle entuudestaan hieman vieras työkenttä. Opiskelija sai myös uusia näkökulmia varhaiskasvatuksesta, kuten tukiviittomakorttien hyödyt esimerkiksi siirtymä- ja ruokailutilanteissa. Opiskelija sai paljon uusia ajatuksia varhaiskasvatuksen eri osa-alueilta, kuten lapsen näkökulman havainnoinnista ja tarkastelusta. Parasta oli ehdottomasti opiskelijan tyttären osallistuminen projektiin sekä tukiviittomakorttien konkreettisen hyödyn näkeminen päiväkodin arjessa.

6.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön luotettavuutta edistin käyttämällä erilaisia lähteitä. Lähteinä käytin kirjoja ja luotettavia verkkolähteitä. Lähteiden luotettavuutta arvioin varmistamalla muun muassa, että sivuilla on tieto tekijöistä sekä sivuston päivitys tiedot ovat saatavilla. Varmistin, että lähteiden tiedot ovat paikkaansa pitäviä. Tukiviittomakorteissa käytetyt Ylen Pikku Kakkosen visuaalisten korttien luotettavuuden pystyin arvioimaan vahvasti koska korttien tekijä on valtakunnallisesti tunnettu. Tukiviittomakortteja on mahdollista hyödyntää päiväkodin arjessa monella tavalla, muun muassa käyttämällä itse kortteja tai voi hyödyntää PDF-tiedostoa erilaisissa tilanteissa. Tukiviittomakorttien luotettavuutta arvioin myös henkilöstön kyselyn vastausten perusteella. Kahvivartit ja kyselyt varmistivat, että jokainen henkilöstön jäsen sai kertoa omia kokemuksiaan tukiviittomien käytöstä. Näin ollen henkilöstön vastausten perusteella projektin toteutumisen lähtökohdat olivat luotettavat.

Opinnäytetyössä eettisyys varmistettiin perehtymällä aiheeseen huolellisesti. Tilaajan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella arvioin, kuinka paljon työ vaatii resursseja.

Opinnäytetyössä keräsin tietoa päiväkodin henkilöstöltä enkä tutkinut tutkimuksessani ihmisiä. Eettisesti kohtelin henkilöstöä arvokkaasti ja kerroin avoimesti heidän oikeutensa kahvivarteilla. Henkilöstön kanssa kävin läpi muun muassa sen, ettei heidän ole velvollista osallistua vastaamaan kysymyksiin, mutta suosittelin vahvasti osallistumista. Kerätessäni henkilöstöltä tietoa tukiviittomista, en kerännyt heidän henkilötietojansa. Tutkimuskyselyn olin koonnut erilliselle paperille, johon jokainen sai vastata itsenäisesti. Opiskelijan tytär osallistui projektiin ja kerroin hänelle avoimesti useamman kerran mitä osallistuminen tämän kaltaiseen prosessiin tarkoittaa.

6.3 Tilaajan palaute

Opiskelija keräsi tilaajan palautteen kirjallisesti kahvivarttien yhteydessä. Tilaaja kuvailee palautteessaan opinnäytetyön prosessia vaativaksi sekä arvostaa opiskelijan muutosmyönteisyyttä prosessin aikana. Lisäksi tilaaja on korostanut opiskelijan vahvuudeksi joustamisen sekä uusien näkökulmien etsimisen. Tilaaja eli päiväkotiteemulan henkilöstö mainitsee opiskelijan suhtautuneen jo prosessin alussa hyvin mutkattomasti yhteistyöhön.

Tilaaja korostaa opiskelijan joustavuutta muutostilanteissa, joka mahdollisti saumattoman yhteistyön opiskelijan ja tilaajan välille.

Tilaajapalautteessa nousee esille erityisesti työelämälähtöisen yhteistyön sujuvuus. Opiskelijoiden ja yhteistyökumppaneiden yhteistyötä tilaaja pitää hyvin tärkeänä. Tilaajapäiväkodissa suhtaudutaan myönteisesti esimerkiksi erilaisten hankkeiden tekemiseen.

Tukiviittomakorttien on tarkoitus muodostua pysyväksi työkaluksi arjen työhön. Korttien avulla on tarkoitus tukea ja vahvistaa muun muassa suomen kieltä, jotta vuorovaikutus on tasa-arvoista. Tilaaja tuo esille, että jokaisella lapsella on oikeus kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta, tulla kuulluksi ja kokea arvostusta omana itsenään.

Tilaaja ja opiskelija ovat sopineet keskenään, että uuden toimintakauden alkaessa opiskelija pitää ”kertausharjoitukset” henkilökunnalle. Niiden tavoitteena on palauttaa mieleen jo opittua sekä keskustella avoimesti työn onnistumisesta.

6.4 Jatkotutkimusideat

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana minulle heräsi ajatus seuraavista jatkotutkimusaiheista: Miten tukiviittomakortit ovat käytössä valtakunnallisesti? Mitkä tekijät vaikuttavat työyhteisössä tukiviittomakorttien käyttöön?

Lähteet

Aivoliitto. (2022). *Kuvat arjen tukena*. Haettu 5.4.2022 osoitteesta

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/vinkkeja-arkeen/kuvat/#eb3e4f4f>

Haukilehto, M. (2021). Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet lapsella. *Lääkärikirja Duodecim*. 5.10.2021. Haettu 19.3.2022 osoitteesta

<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00413>

Innostun liikkumaan. (n.d.). Motorinen kehitys – yleinen ja yksilöllinen etenemä. Suomen CP-liitto. <https://innostunliikkumaan.fi/motoriset-taidot-arjessa-ja-niiden-oppimiseen-vaikuttavat-tekijat/motorinen-kehitys-yleinen-ja-yksilollinen-etenema/>

Korpinen, L. & Nasretudin F. (2006). Artikulaatio ja äännevirheet. Teoksessa: Launonen, K. & Korpiaakko-Huuhka, A. (toim.) *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. 6. muuttumaton painos. Helsinki: Yliopistopaino (ss. 59–76).

Korpilahti, P. (2015). Kielen kehitykselliset häiriöt; viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa: Launonen, K. & Korpiaakko-Huuhka A. *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. 8. muuttumaton painos. [E-kirja]. Helsinki: Gaudeamus. Haettu 18.3.2022.

Kuulonhuoltoliitto. (2017). Suomalaisen viittomakielen historia. Haettu 4.4.2022 osoitteesta <https://kuulonhuoltoliitto.fi/uutiset/suomalaisen-viittomakielen-historia/>

Lastenmielenterveystalo. (n.d.) *Lapsen kehitykseen vaikuttavat tekijät*. Haettu 23.1.2022 osoitteesta

https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ja_vanhemmuus/vanhempien_merkitys/Pages/lapsen_kehitykseen_vaikuttavat_tekijat.aspx?msclkid=83e699f2b40f11ec82aff139fb948289

Launonen, K. (2015). Tukiviittomia opitaan kieltä käyttämällä. Aivoliitto. 1.1.2015. Haettu 4.4.2022 osoitteesta www.aivoliitto.fi/verraton/artikkelit/tukiviittomia-opitaan-kielta-kayttamalla/#cf193cf8

- Merikoski, H. & Pihlaja, P. (2019). Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) *Varhaiserityiskasvatus*. 2.päiv. p). [E-kirja]. PS-kustannus. Haettu 21.3.2022.
- MLL. (2021). *Lapsen kasvu ja kehitys*. Haettu 6.3.2022 osoitteesta www.mml.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/
- Numminen, H. & Sokka, L. (2009). *Lapsellani on oppimisvaikeuksia*. Juva: Edita.
- Opetushallitus (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: PunaMusta Oy. Haettu 17.2.2022.
- Pentikäinen, I. (N.d). *Lapsuuden kognitiivinen kehitys*. Haettu osoitteesta <https://peda.net/p/Ismo%20Pentik%C3%A4inen/pki4/6lkk>
- Psykologiliitto. (2017). Suositus lapsen sosioemotionaalisen kehityksen arvioimisesta psykologin työssä. Haettu 19.3.2022 osoitteesta <https://www.sosemot.fi/tieteellisen-neuvottelukunnan-suositus/>
- Salonen, K. (2013). *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu. Haettu osoitteesta <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Siun sote. (n.d.) Puheen ymmärtämisen tukeminen. Pohjois-Karjalan sosiaali-ja terveyspalvelujen kuntayhtymä. Haettu 19.3.2022 osoitteesta <https://www.siunsote.fi/puheen-ymmartamisen-tukeminen>
- Ström, U. & Lempinen, M. (2006). Puheen sujuvuuden häiriöt: änkytys ja sokellus. Teoksessa: Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A. (toim.) *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. 6. muuttumaton painos. Helsinki: Yliopistopaino. (ss. 191–202).
- Toikko, T. & Rantanen, T. (2009). *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. (3. korj. p.) Tampere: Tampere University Press. Haettu 4.4.2022 osoitteesta <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>

Tolvanen, L. (2006). CP-vamman vaikutus puheeseen, kieleen ja kommunikaatioon.

Teoksessa: Launonen, K. & Korpiaakko-Huuhka, A. (toim.) 2006. *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. (6.p.) 6. muuttumaton painos. Gaudeamus. (ss. 95–118).

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. [E-kirja.] Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Haettu 1.5.2022.

Liite 1: Saatekirje

Hei!

Hyvä opinnäytetyön tilaaja!

Olen sosionomiopiskelija Sanna Nironen Kouvolasta ja opiskelen Hämeenlinnan ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyöni aiheena on tukiviittomakortit varhaiskasvatukseen.

Tutkimukseni tavoitteena on saada selville mitä varhaiskasvatuksen työntekijät kertovat tukiviittomakorttien käytöstä.

Tavoitteena on saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Oletko aiemmin käyttänyt tukiviittomia lasten kanssa työskennellessä?
- Miten koet arjessa tukiviittomien käytön?
- Mikä tukiviittomien käytössä on haastavaa?
- Mitä tukea tarvitset tukiviittomien käyttöön?

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada päiväkodin toiminnasta ja vuorovaikutuksesta helpompaa lasten näkökulmasta silloin, kun lapsen on vaikea ymmärtää tai ottaa vastaan sanallista ohjausta. Opinnäytetyöllä luodaan päiväkodin arkiseksi työvälineeksi tukiviittomakortit, joiden avulla lapsilla on mahdollisuus ilmaista itseään helpommin ja mahdolliset erityisen tuen tarpeet tulevat huomioiduksi.

Tutkimusaineisto kerätään erillisillä kahvivarteilla ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Vastaaminen tapahtuu kysymyslomakkeella, jotka jaetaan kahvivarttien aikana. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Vastaamiseen menee aikaa noin 10 minuuttia. Opinnäytetyö valmistuu kevään 2022 aikana, jonka jälkeen raportti on luettavissa Theseuksessa. Valmis produkti eli tukiviittomakortit sekä siitä muodostuva PDF-tiedosto jäävät päiväkodin käyttöön, kun opinnäytetyö on valmis.

Vastaan mielelläni opinnäytetyötäni koskeviin kysymyksiin sähköpostilla
sanna21001@student.hamk.fi. Iso kiitos sinulle osallistumisesta kahvivartteihin sekä
vastaamisesta kysymyksiin!

Ystävällisin terveisin

Sanna Nironen

Liite 2: Aineistohallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Tukiviittomakortit varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyön tekijä: Sanna Nironen

Aineiston hankinnan menetelmät ja aineiston muoto

Aineisto hankitaan kahvivarteissa. Opiskelija käy päiväkodin esihenkilön sekä työryhmän kanssa 3 kertaa ”kahvivartin”, jossa heillä on mahdollisuus esittää ajatuksia/ideoita/toiveita kehittämistyön koko prosessiin liittyen. Tilaajan näkökulma on, että opinnäytetyön raportti koostuu tästä jo kirjoitetusta saatavilla olevasta kirjallisuudesta/nettilähteistä. Tilaaja on selkeästi määritellyt tämän aineistohankintatavan ja tätä ohjetta noudatetaan. Lisäksi työssä hyödynnetään Ylen Pikku Kakkosen yleiseen ei-kaupalliseen käyttöön tuottamia kommunikaatiokortteja, joihin on kysytty kuitenkin lupa. Analysoitava aineisto on tekstiä. Työssä tulee olemaan asiaan kuuluvat lähdeviitteet/luettelo. Työssä ei käsitellä henkilötietoja. Työhön osallistuu opiskelijan tytär, jonka osuus näkyy korttien visuaalisuudessa.

Aineiston säilytys opinnäytetyöprosessin aikana

Kerätty aineisto säilytetään tietokoneen C-asemalla. Tietokone itsessään on suojattu salasanalla ja laite on opiskelijan henkilökohtaisessa käytössä. Aineistoa ei pääse käsittelemään tai lukemaan kukaan muu kuin opiskelija itse. Aineisto ei itsellään sisällä erityisen arkaluontoista tietoa, joihin opiskelijan täytyisi kiinnittää erityistä huomiota.

Luonnollisesti opiskelija käsittelee kehittämistyöhön liittyviä asioita suullisesti tilaajan kanssa yhdessä, mutta aineistoa käsitellään kirjallisessa muodossa itsenäisesti ja teorian tieto hankitaan ja käsitellään ilman muita osallisia.

Aineistojen käsittely opinnäytetyön valmistuttua

Opinnäytetyöstä muodostuva raportti julkaistaan Theseuksessa yhdessä sähköisessä muodossa olevan produktin kanssa. Paperisena versiona oleva produkti eli tukiviittomakortit sekä siitä

muodostuva PDF-tiedosto jäävät tilaajan käyttöön päiväkotiin, jolle kyseinen kehittämistyö tehdään. Aineistoa ei tulla kuitenkaan käyttämään missään muualla kuin tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Aineistoa säilytetään vuoden ajan opinnäytetyön julkaisupäivästä, jonka jälkeen se hävitetään asianmukaisesti. Työn omistajuus säilyy opiskelijalla, mutta opiskelija antaa tilaajalle oikeuden käyttää valmista produktia. Tekijänoikeudet luovutetaan päiväkodille, kun produkti on valmis.